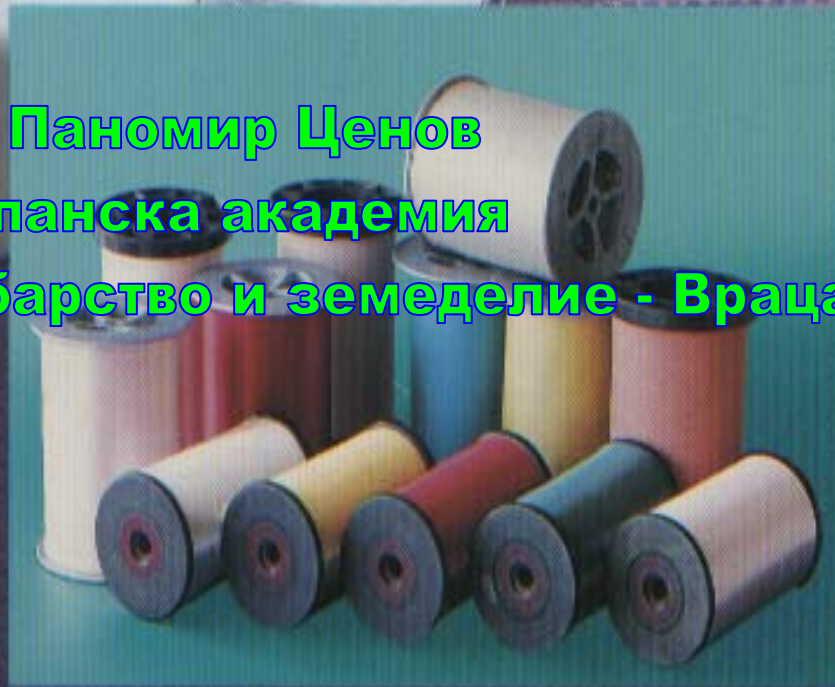

Производството на естествена коприна в България - традиции, проблеми и перспективи за развитие

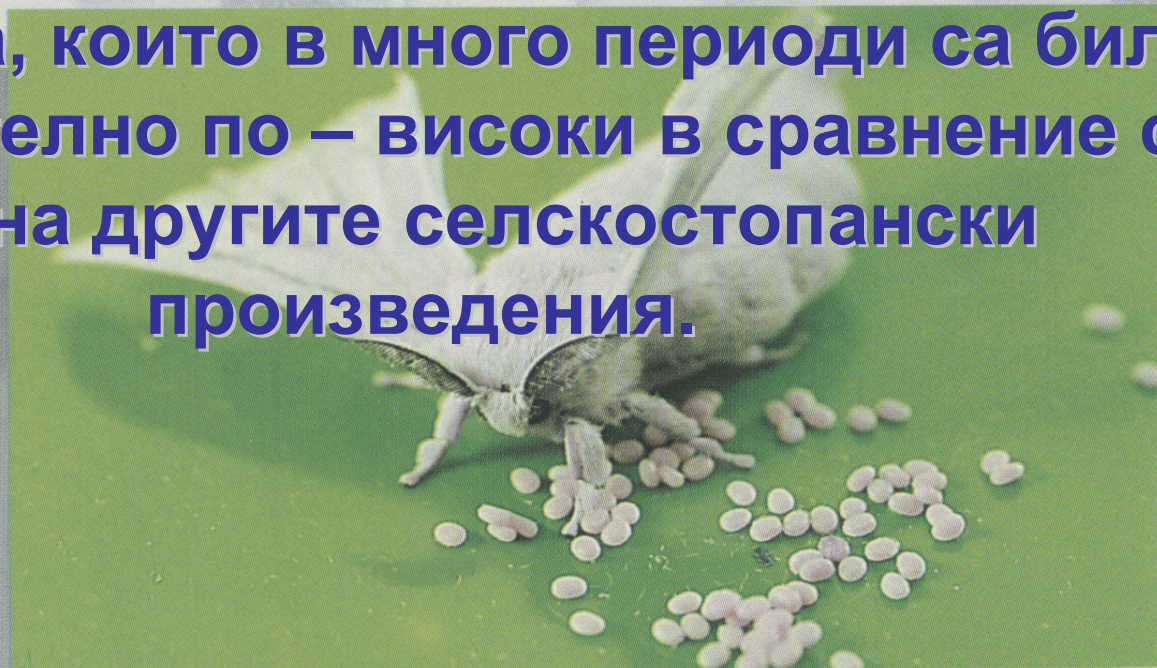

Проф. д-р Паномир Ценов
Селскостопанска академия

Опитна станция по бубарство и земеделие - Враца

През дългия период на своето съществуване бубарството у нас е преминало през най - различни перипетии – имало е години на голям възход, имало е и такива на сериозни изпитания. Неговото по – широко разпространение се е обуславяло главно от добрите цени на коприната, които в много периоди са били чувствително по – високи в сравнение с тези на другите селскостопански произведения.

Бубарството в миналото

Първите сведения за производството на коприна в днешните български земи са от 12-ти век. Можем да посочим няколко периода, през които бубарството е било в голям възход. Първият, за който има положителни исторически данни, е периодът от 1830 до 1870 г.

Отглеждането на буби в нашите земи преди Освобождението е било почти повсеместно занятие на градското и селското население.

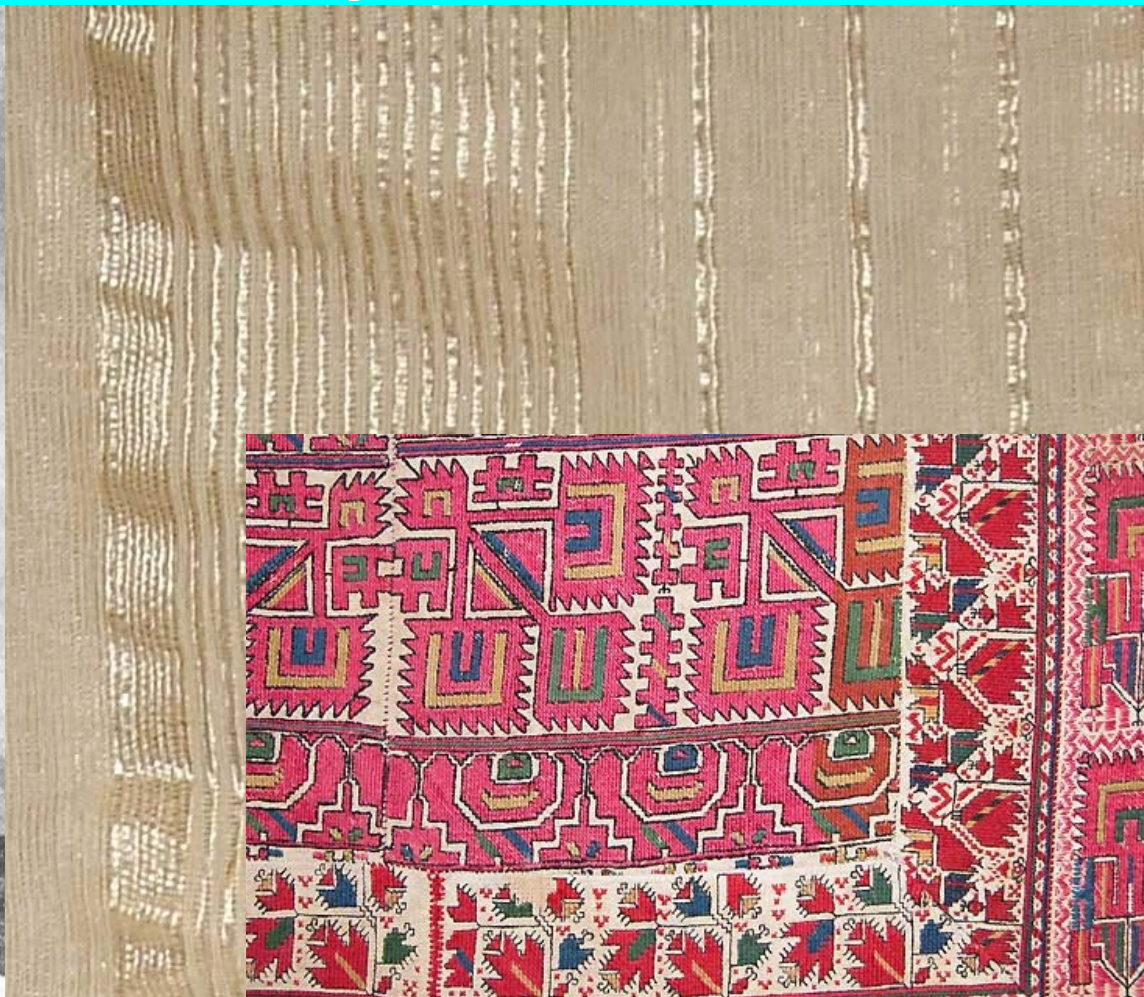
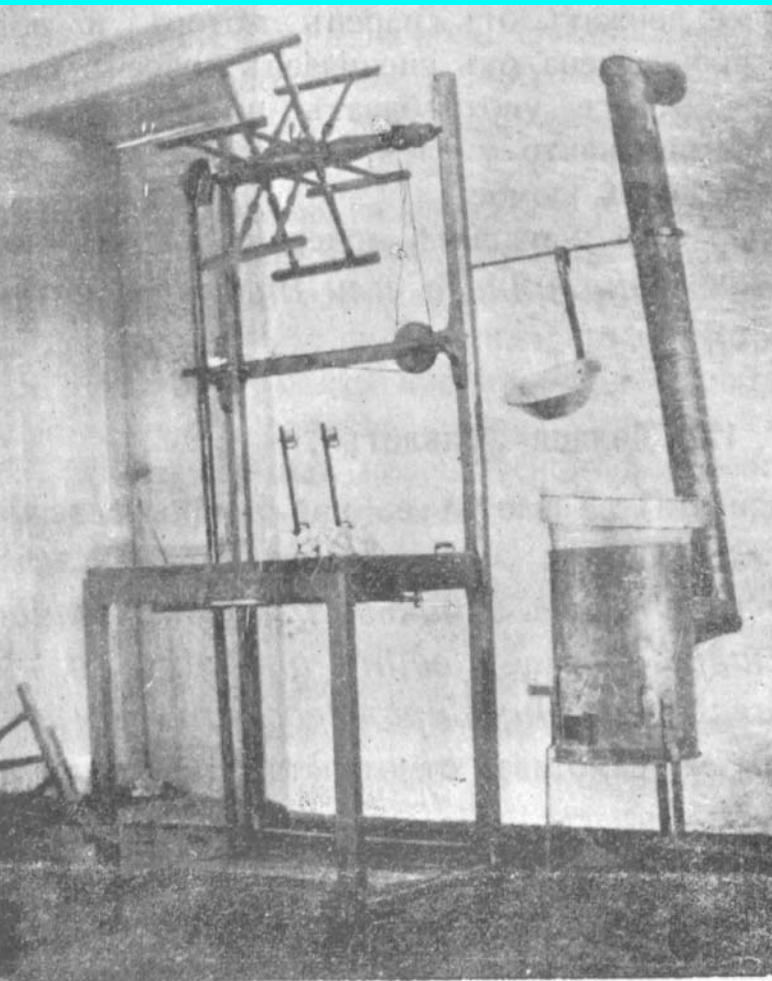
Но като цветущи бубарски и копринарски райони са били земите по поречието на р. Марица – от Пловдив до Свиленград, обхващащи на юг Асеновград, Първомай, Хасково и Кърджали, а на север Чирпан, Стара Загора, Казанлък, Сливен, Ямбол, Елхово и Тополовград.

В Северна България този район обхваща Горна Оряховица, Велико Търново, Габрово, Ловеч, Севлиево, Дряново и Трявна, т.е. цялата припланинска част покрай Стара планина.

А на запад – Врачанско, Берковско и Видинско са се радвали на цветущо бубарство.

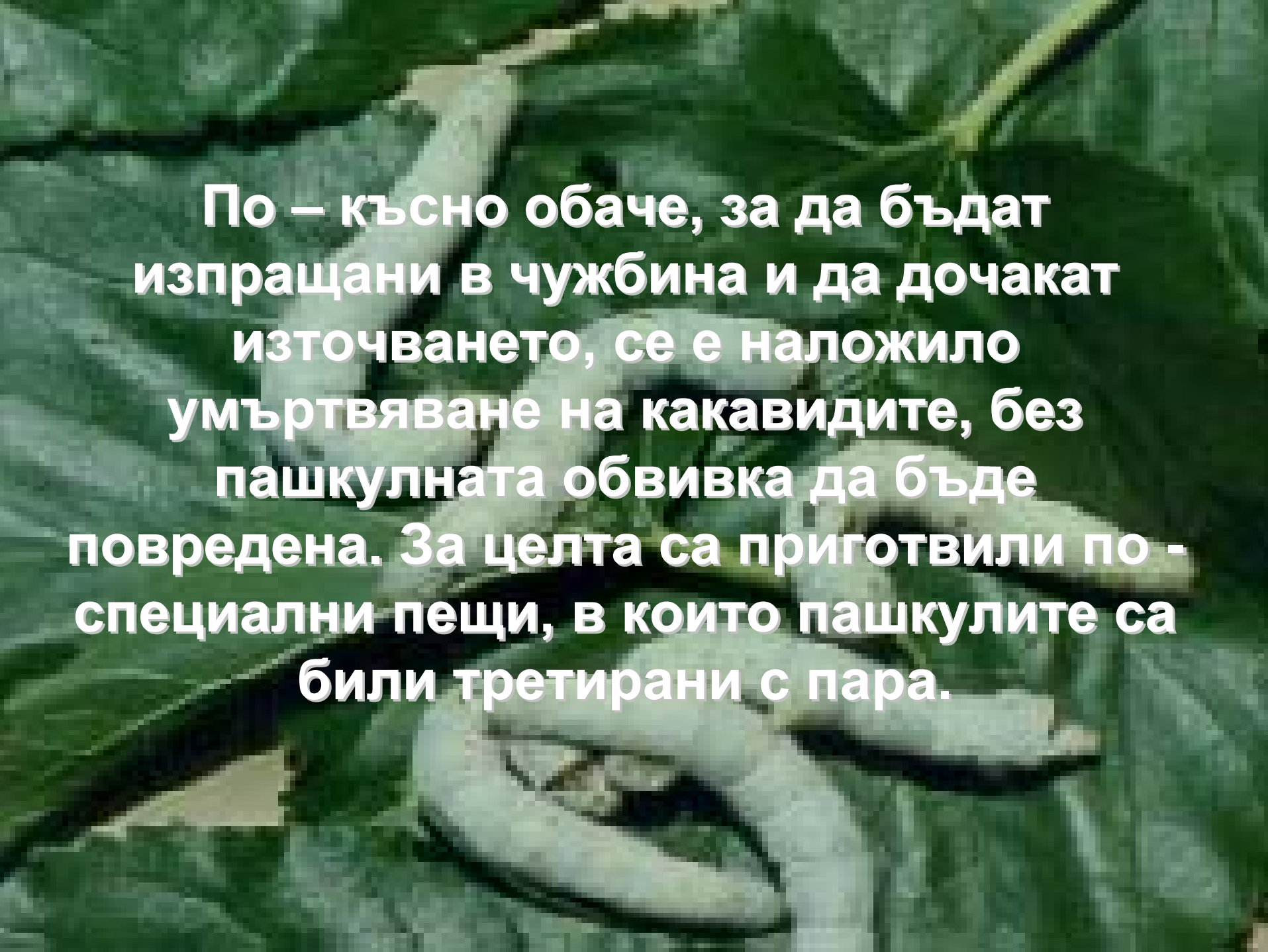

Отначало коприна се е получавала за нуждите на домакинствата – за тъкане, плетене и бродирание. При по – големи количества за домашни нужди или получаване на коприна за търговия пашкулите са били източвани на така наречения „долап“.

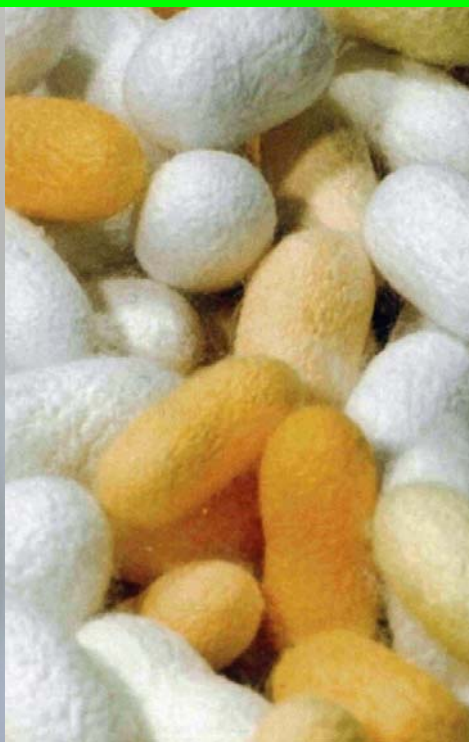
При източването на пашкулите на място почти цялото количество се е преработвало в прясно състояние. Затова и долапите са били многобройни, за да могат да източат получените в района пашкули, преди пеперудите да са се развили в тях и да пробият пашкулите.

**По – късно обаче, за да бъдат
изпращани в чужбина и да дочакат
източването, се е наложило
умъртвяване на какавидите, без
пашкулната обвивка да бъде
повредена. За целта са приготвили по -
специални пещи, в които пашкулите са
били третирани с пара.**

Първата фабрика за коприна е открита през 1862 г. във Велико Търново. Фабриката е била обзаведена с чуждестранни машини и точела тънка качествена коприна, която изцяло се изнасяла в чужбина, главно в Италия.

В Габровско и Великотърновско бубарството процъфтява до 1870 г., когато поради появата и у нас на особено опасната болест по бубите пембина то е почти напълно ликвидирано.

Бубарството в миналото

Бубарството в Старозагорско се развива в къс период от време около 1850 г. Най – хубавата българска коприна, внасяна във Франция, идвала от Стара Загора, Казанлък и Чирпан.

Във Врачанско бубарството започва да се практикува към 1750 г. При най – силното развитие на копринарството в този край е имало 50 долапа за точене на коприна тип “бурунджук”, а също така и на “к а з а с”, който е служел за производство на скъп копринен гайтан и “бюкме“, използвана за шиене на орнаменти по дрехите. Албански търговци са идвали да купуват казас, който продавали в Сърбия, Босна и Албания, а европейски търговци от Лион и Виена са купували бурунджук и пашкули.

През 19-ти век, преди освобождението от турско иго от териториите населени предимно с етнически българи се е изнасяло коприна за Италия, Франция, Румъния, Австрия, Русия, земите на днешна Турция, Албания, Сърбия, Босна и Херцеговина. Още през онези далечни години нашата страна е снабдявала с коприна почти цяла Европа.

Непосредствено след освобождението на България от османско иго бубарството е било почти ликвидирано, главно поради масовото разпространяване на болестта пембрина по бубите, изсичането на черниците, емиграцията на турското население и др.

Бубарството след освобождението

С цел стимулиране на неговото развитие Министерството на търговията и земеделието към 1900 г. открива 31 държавни черничеви разсадника. През 1895 г. със средства на Окръжния съвет във Враца започва строежът на демонстративна бубарница, която е била открита през 1896 г. Все поради големия интерес към отглеждането на бубите в страната се откриват още две демонстративни бубарници – едната в гр. Орхание /Ботевград/, а другата в с. Садово, Пловдивско, към Държавното земеделско училище.

Грижите на държавата не остават без резултат. За 10 – 12 годишен период, от 1890 – до 1902 г., производството на пашкули от 201 000 kg се повишава неколkokратно и надхвърля 1 000 000 kg. Разцветът на бубарството продължава до първата световна война, която разстройва изцяло разнебитеното от Балканската война народно стопанство и пашкулното производство силно намалява. Наскоро след войната обаче коприната започва да се търси усилено - цената на пашкулите се покачва бързо. През 1923 – 1924 г. пашкулното производство започва бързо да се засилва, за да достигне през 1929 г. до 2 400 000 kg.

При анализ на износната търговия през 1928 г. се вижда, че по стойност пашкулите се нареждат на четвърто място от изнасяните в чужбина български произведения. През този период на възход, 1925 – 1929 г., броят на бубохранителите в страната е бил между 70 – 80 хиляди.

След това обаче настъпва остро спадане на цената на коприната, което предизвиква голямо намаление и в цената на суровите пашкули, по това време изцяло изнасяни в Милано и Марсилия. Пашкулното производство от 2 300 000 kg през 1930 г. спада през 1931 г. на 1 100 000 kg, или повече от два пъти.

СЪЗДАВАНЕ НА СВИЛОТОЧНА И КОПРИНОТЪКАЧНА ИНДУСТРИЯ

През 1922 г. се открива в Русе малка филатура с 10 басейна.

В Хасково през 1924 г. се открива нова филатура, наречена „Балканска копринена фабрика „Свила”, като произвежданата коприна се изнася във Франция.

В Пловдив през 1925 г. се открива друга филатура с 10 басейна.

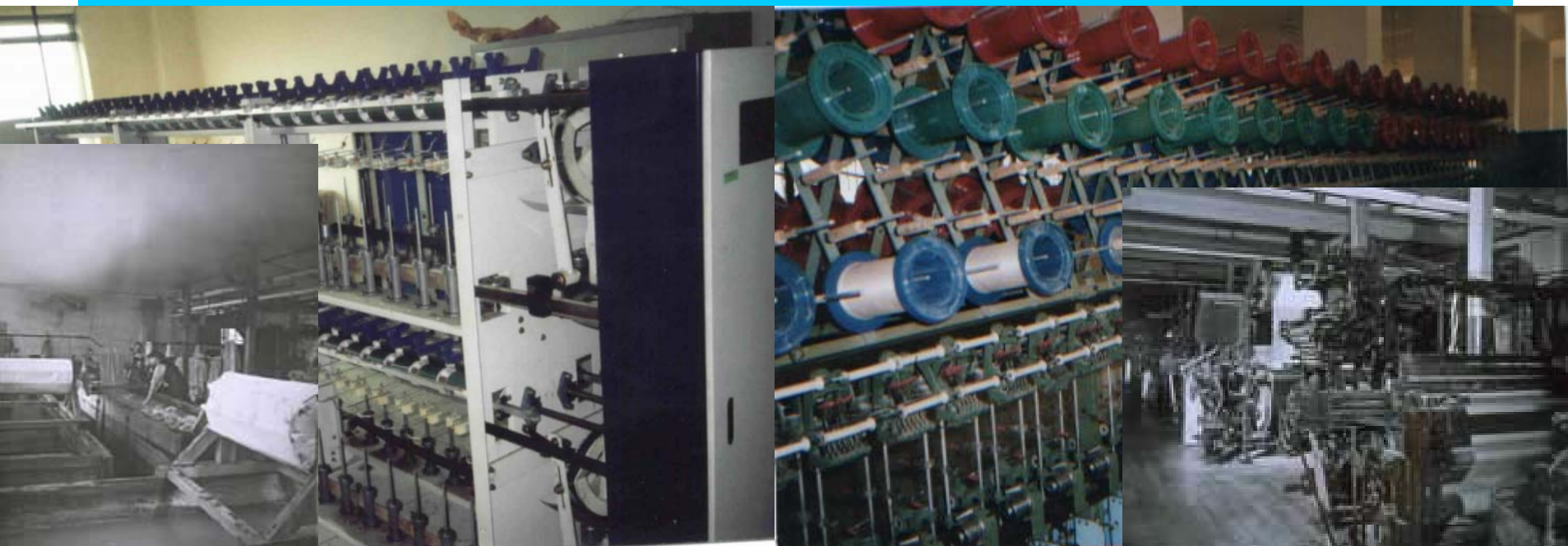

По това време се започва откриване и на копринени тъкачници. За поощрение на това е допринесло много и въвеждането в страната на защитни мита за вноса на коприна и копринени изделия. Такива тъкачници са били открити в Русе, Враца, Пловдив, София и Карлово.

При добрите цени на пашкулите на международните пазари до 1929 – 1930 г. българските търговци се задоволяват да продават пашкулите в чужбина и да реализират печалби само от търговията с тях. Тази практика обаче е присъща само на слаборазвитите страни.

С намаляване на цените на пашкулите и затруднения им пласмент в чужбина мнозина търговци на пашкули се опитват да ги преработят в коприна у нас и така само за няколко години се създават десетки филатури, които успяват да преработват цялото наше пашкулно производство в коприна.

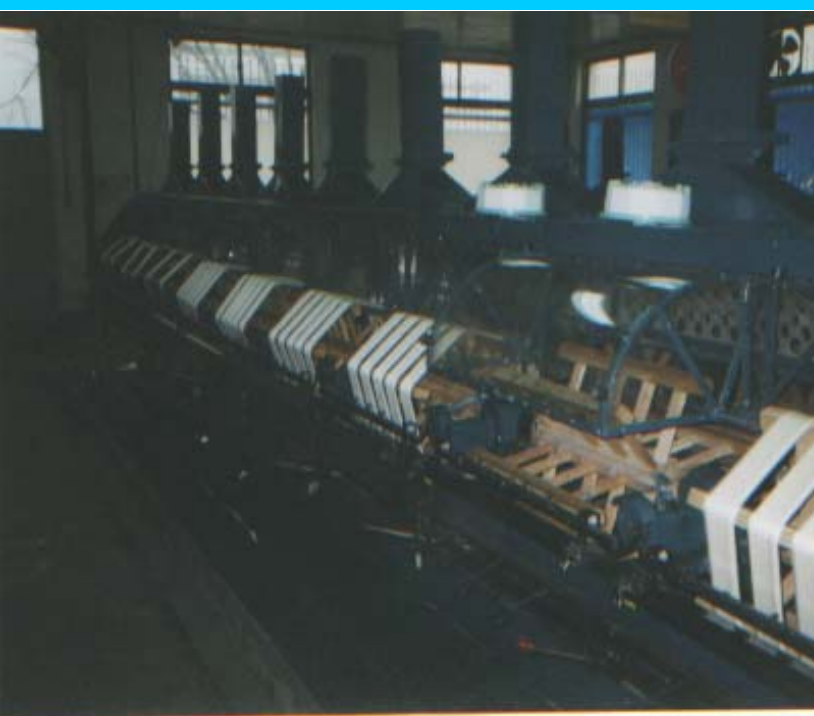
В България се създава в един кратък период от време твърде значителна копринена промишленост, включваща 1500 свилоточни басейна с капацитет за преработка на около 3000 t сурови пашкули годишно, 480 механични стана, с годишен капацитет около 1 400 000 метра копринен плат, пресуквална техника с 10 000 вретена и годишен капацитет над 60 тона пресукана коприна, 15 чорапноплетачни котон машини с годишен капацитет над 100 000 чифта копринени чорапи.

Голяма част от произведената коприна се изнася в чужбина, но и значителна част остава в страната. А това е било солидна база за развитие на копринотъкачната и копринотрикотажната промишленост.

Създават се мулинажни предприятия, които улесняват твърде много тъкачните и трикотажните копринени фабрики в тяхната работа, понеже подготвят коприната за тъкане и плетене.

След национализацията на индустриалните предприятия през 1947 г. цялата филатурна промишленост бива преустроена, като остават да работят само свилоточните предприятия във Велико Търново, Русе, Хасково, Харманли и Свиленград.

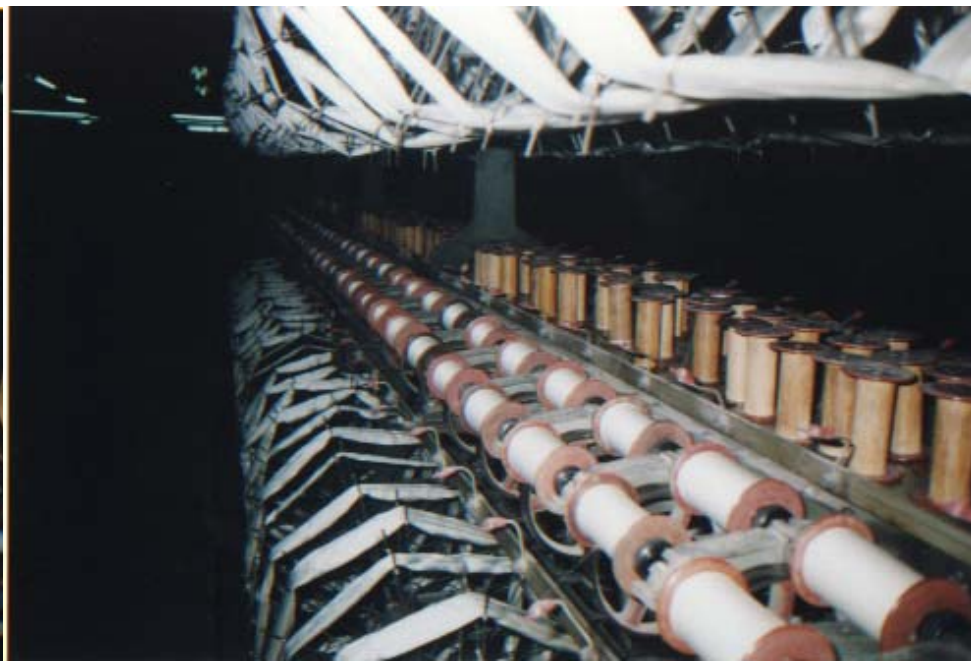

Към 1990 г. в България работеха една свилоточна фабрика в гр. Хасково и няколко копринотъкачни фабрики в Русе, София, Карлово, Свиленград и Враца, които преработваха произвежданите в страната годишно около 1 500 000 kg сурови пашкули.

По производство на пашкули и естествена коприна тогава България заемаше първо място в Европа и едно от водещите места в света.

Какво допринесе за голямото развитие на бубарството у нас през 20-ти век?

На първо място това е била силната подкрепа от страна на държавата.

Подкрепата на държавата за развитието на бубарството в България

През 1896 г. е гласуван Законът за развитие на копринарството. Също по това време се откриват показните бубарници във Враца, Садово и Орхание. Чувствителна помощ в развитието и стабилизирането на бубарството са оказали пашкулните тържища, организирани съгласно този закон.

С Министерско решение от 1932 г. Българска земеделска и кооперативна банка е натоварена за своя сметка – „да обезпечи условия за възстановяване и засилване на пашкулното производство в страната”.

За целта тя закупува бубеното семе което раздава, чрез службите на Министерството на земеделието на бубохранители.

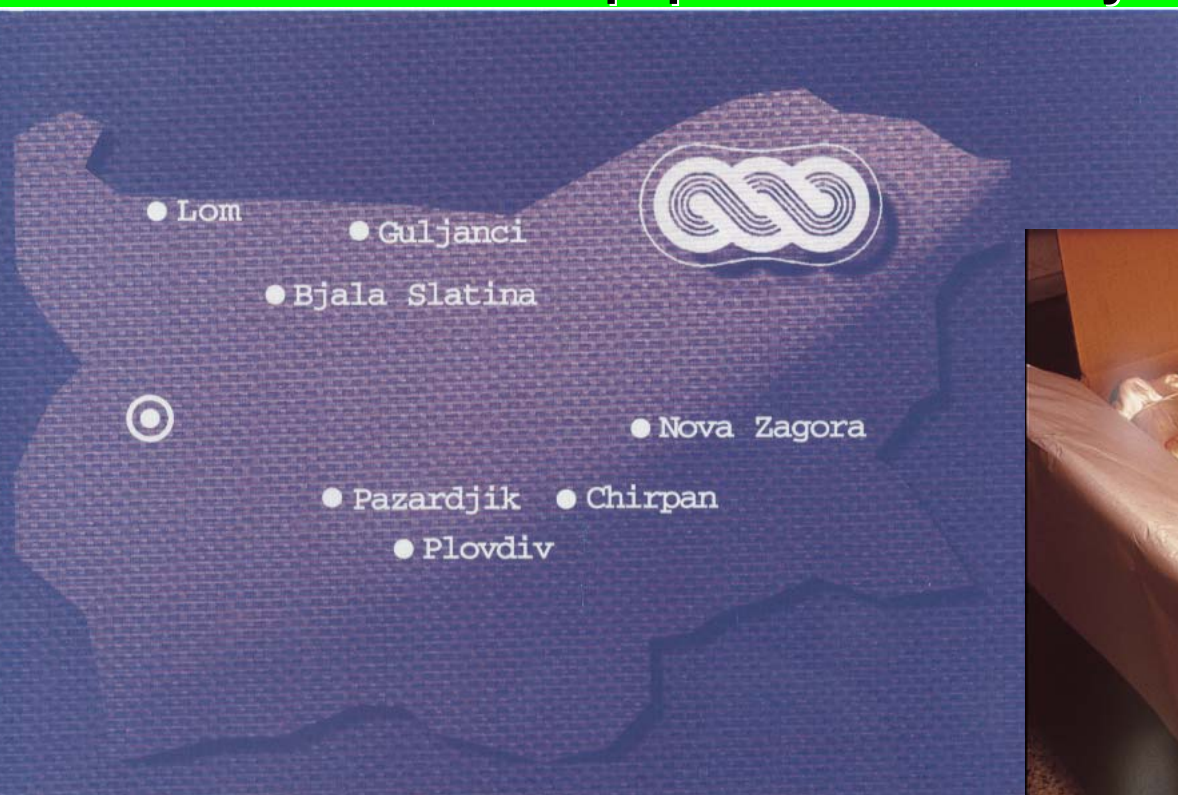
След бубарската компания БЗКБ изкупува почти цялото количество сурови пашкули на цени по – високи от предлаганите от частните търговци, изсушава ги в свои кооперативни и наети частни сушилни, след което ги продава в чужбина.

За периода, през който банката се намесва активно в помощ на бубарството, тя пласира бубено семе, изкупува и изсушава пашкулите и ги продава в страната и чужбина. Учредява се към Българската земеделска и кооперативна банка „Фонд за подобряване на бубарството и черничарството“. Този фонд се образува от продажбата на пашкулите, които банката събира и продава. През 1944 г. се изготвя и приема от Народното събрание и специален Закон за бубарството. С него се узаконяват контингентът на произвежданото в страната бубено семе и редица други мероприятия, целящи разширяване на бубарството и черничарството.

През 1930 – 1940 г. Опитната станция по бубарство във Враца започва да внедрява постепенно в практиката общите люпилни за бубено семе, като след 1960 година на бубохранилите вече се раздават само излюпени и захранени бубички.

През 1948 г. се учредява държавно стопанско предприятие „Текстилни влакна“ което открива клонове в почти всички окръжни градове и постепенно включва цялото бубарско производство – от науката през производството на бубено семе, бубарски инвентар, излюпване и раздаване на бубите, изкупуване и първична преработка на пашкулите.

The background of the slide features a close-up photograph of several white, silken cocoons. Interspersed among these cocoons are several bright yellow-orange silkworms, likely in their final larval stage, crawling over the cocoons. The lighting is soft, highlighting the texture of the silk and the vibrant colors of the worms.

През периода 1950 – 1990 г. бубохранителите в България получаваха напълно безплатно черничеви фиданки, излюпени бубички, дезинфекционни материали и перфорирана хартия. Голямата част от разходите по изкупуването на пашкулите се поемаха от държавата във вид на субсидия, поради което крайната цена на суровата коприна и готовите копринени изделия беше сравнително ниска, стабилна и позволяваща значителни продажби както на местния, така и на външните пазари.

Със смяната на икономическата система у нас производството на пашкули бележи тенденция към непрекъснато понижаване. Така например за период от 10 години (1985-1995 г.) обема на произведените сурови пашкули в страната намалява от 1467 t на около 150 t или близо 10 пъти. За същият период от време броя на бубохранилите в страната също намалява от 28646 на около 2800.

Кои са основните причини за драстичния спад на пашкулопроизводството и кризата в бубарството у нас?

Една от главните причини е, че до 1990 г. държавата стимулираше развитието на бубарството посредством дотиране на около 90% от себестойността на сухите пашкули, както и с други стимули за бубохранителите. Цената на пашкулите беше висока, изплащането редовно, което правеше бубарството много привлекателна дейност. Друга основна причина е загубата на предишните и липсата на достатъчно пазари за реализиране на произведената продукция поради сравнително високата ѝ себестойност в сравнение с предлаганата от Китай, Бразилия и Виетнам, които на практика наложиха дъмпинг и диктуват цените на международния пазар.

Особено негативно върху бубарството в България се отрази приватизацията на дружествата, занимаващи се с изкупуване и преработка на пашкули които на практика спряха тази дейност след като преминаха в ръцете на новите собственици.

Приватизацията и то като “ремеде” на единственото в България търговско дружество, монополист по отношение на свилоточенето - фирмата “Свила” в гр.

Хасково беше голяма грешка и доведе до загуба на всякакъв контрол от страна на държавата по преработката на пашкулите, без която, както е известно се обезсмисля и самото производство на пашкули.

Приватизацията на държавните дружества, липсата на заинтересованост за търсене на пазари и добре организиран маркетинг и нерационалното използване на наличните производствени фондове доведе до голямо повишаване себестойността на суровата коприна до степен да бъде непродаваема.

Перспективи за развитие на бубарството в България

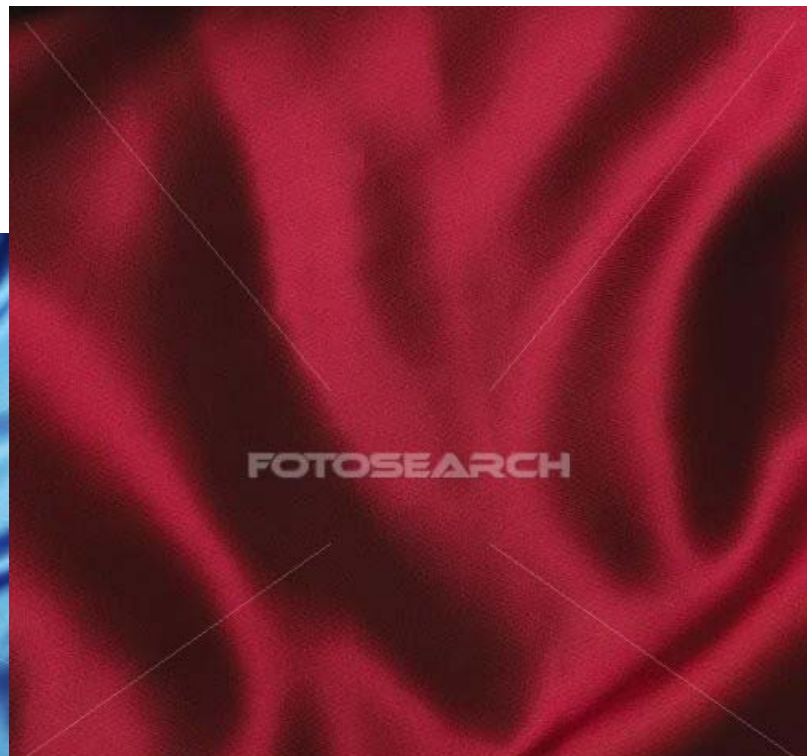
- Въпреки спадът на бубарството голям брой традиционни бубохранители съхраниха черниците в дворовете и на улиците пред домовете си. В страната има над два милиона единични черничеви дървета.
- Съюзът на бубохранителите в България, подпомогнат от Опитната станция по бубарство в град Враца, разработи комплексна програма за възстановяването на бубарството.
- Бубарството е било и може бързо да стане алтернатива за тези които остават без работа. То е и алтернатива за хилядите тютюнопроизводители у нас.

- ***В страната се поддържат най богатите в Европейския съюз и едни от най-големите в света генетични ресурси на копринената буба и черницата, съществува добре развита наука и технологии в областта на бубарството. Така например през 2006 и 2007 г. Черноморско – Каспийско – Централноазиатската асоциация по бубарство /БАКСА/ организира в 4 държави паралелно изпитване на 15 F1 хибрида буби от 10 страни, което доказва, че българските хибриди буби са най-добрите в света след японските. Същевременно себестойността на бубеното семе, произвеждано в България е много по-ниска в сравнение с тази на японското.***

• Като страна – членка на ЕС България вече има достъп до европейските фондове за подпомагане на земеделието и промишлеността. Със средства от тези фондове ще се подпомага и бубарството. Така например при получаването на европейската субсидия в размер на 133 евро за всяка отгледана кутийка бубено семе и заплащането на пашкулите от изкупвателните организации едно семейство при отглеждане годишно на 10 кутийки буби може да получи общ доход в размер на около 2500 евро, което поставя бубарството сред едни от най-печелившите земеделски производства.

❖ **Европейският съюз е най-големия в света пазар на суровини и готови изделия от естествена коприна. С повишаването на жизнения стандарт на българина постепенно ще се разраства и местния пазар на копринени изделия.**

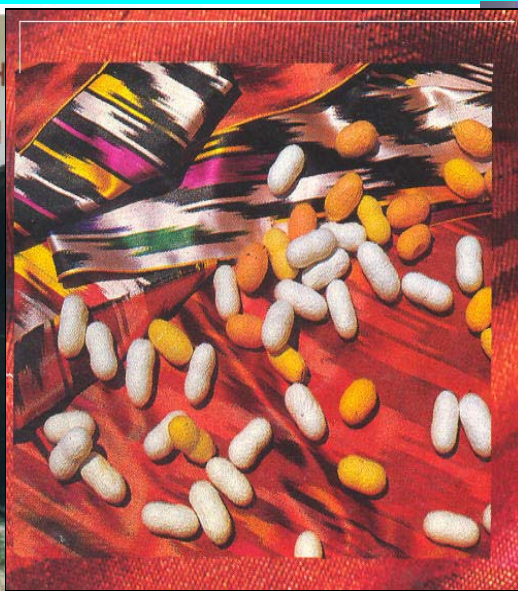
• Важен фактор е и добре функциониращата Опитна станция по бубарство и земеделие в гр. Враца – Държавно предприятие към Селскостопанската академия с предмет на дейност научноизследователска работа, научно обслужване, производство на бубено семе, черничев посадъчен материал, бубарски инвентар, пашкули, сурова коприна и копринени изделия.

- През 2005 г. е създадено търговското дружество “Текстилен клъстер Българска коприна” АД, София с основен предмет на дейност изкупуване и преработка на пашкули и производство на естествена коприна.

- През 2008 г. в гр. Русе е създадена „Българска асоциация на бубопроизводителите, преработвателите и износителите на текстил от естествена коприна”

И двете структури са с амбицията да развият бубарството и производството на естествена коприна в България.

Необходимите мерки за възстановяване и развитие производството на естествена коприна в България

Както споменах, съществуващите в миналото структури и мощности за изкупуване и преработка на пашкулите бяха ликвидирани след приватизацията на дружествата.

Новосъздадените дружества все още не разполагат с материална база, поради което е необходимо осигуряване на дългосрочни, нисколихвени кредити с цел тяхното оборудване със съответната база, техника и инвентар за излюпване на бубите, изкупуване, изсушаване, съхранение и по-нататъшна преработка на пашкулите.

Опити за осигуряването на такъв кредит текстилният клъстер Българска коприна АД прави вече от няколко години.

Необходими мерки за възстановяване и развитие производството на естествена коприна в България

Много важен е и въпросът за пазара на произвежданата продукция.

Производството на естествена коприна у нас е било и ще бъде предимно експортно ориентирано. Причината е, че местният пазар на копринени изделия е твърде малък. В съвременните условия е невъзможно България, без целенасочена подкрепа от страна на държавата или ЕС да се конкурира с Китай и други развиващи се страни по отношение на разходите при производство на пашкули и естествена коприна.

България, както и нито една друга страна в света не е в състояние да се конкурира с Италия и Франция по отношение дизайна и качеството на копринените тъкани и готови облекла. Тези факти предопределят възможният пазар на българските продукти от естествена коприна.

Според нас страната ни има потенциал за производство на висококачествена сурова коприна, греж, която може да конкурира като качество китайската и бразилската. А благодарение на европейската субсидия и като цена.

Необходими мерки за възстановяване и развитие производството на естествена коприна в България

Следователно нашите компании би трябвало да насочат усилията си към производството на висококачествена сурова коприна, с евентуален пазар в Италия и Франция.

Същевременно би могло да се развива и производството на суров /необагрен и нещампован/ копринен плат от типа “Creep De Chine”, с бездефектна дължина 60 m и ширини 90 cm и 150 cm с цел също за износ във Франция и Италия. Тези два продукта би могло да се продават в големи количества, изискващи съответно и производството на големи количества пашкули. Това разбира се не изключва и възможността за производство на други видове копринени изделия за които има пазар.

Необходими мерки за възстановяване и развитие производството на естествена коприна в България

Другият много важен проблем е невъзможността все още производителите на пашкули в България да бъдат подпомагани на отгледана кутийка буби съгласно действащите регламенти на Европейския съюз. Причината е, че страната ни е договорила подпомагането да е само чрез единното плащане на площ. Това обаче е крайно неизгодно за бубохранителите тъй като при подпомагането на отгледана кутийка буби от един декар черничево насаждение те биха получили 400 евро субсидия. Този проблем беше многократно поставян на вниманието на правителството и се надяваме най-сетне да бъде решен.

Необходимите мерки за възстановяване и развитие производството на естествена коприна в България

Наложително е създаването на нова материална база в населението за отглеждане на буби. С наличните черничеве дървета би могло да се произвеждат максимум до 500 тона пашкули годишно. Над 90 % от черничевите дървета са единични, високостеблени, с дребни листа и нискодобивни. Отделните бубохранители имат от тях по 40 - 150 броя, с които отглеждат не повече от 1 до 3 кутийки буби. Условиата, при които се отглеждат остават примитивни. Полученото количество и качество пашкули в никакъв случай не гарантират високо качество на коприната.

Необходимите мерки за възстановяване и развитие производството на естествена коприна в България

Традиционните методи за отглеждане на бубите водят също така и до големи производствени разходи и очаквания у производителите за прекомерно високи изкупни цени на пашкулите, които нито отговарят на тяхното качество, нито са съобразени с пазара.

С цел производството на висококачествена пашкулна суровина при сравнително ниска себестойност е необходимо създаването на нови компактни черничеви градини от високопродуктивни сортове, изграждане на подходящи бубарници и внедряването на трудоспестяващи технологии за отглеждане на бубите.

Необходими мерки за възстановяване и развитие производството на естествена коприна в България

Не на последно място стои и проблемът с осигуряването на безвъзмездна помощ или кредитиране на земеделските стопани, желаещи да засаждат черничеви градини и създадат нова база за отглеждане на бубите. Големият процент от тези хора са с ниски доходи и не разполагат с материални активи, които биха могли да зложат пред банките за обезпечаването на кредитите. Това е голяма пречка за тях да кандидатстват по мерките от Програмата за развитие на селските райони.

Така например за най-скромната материална база в рамките на 5 дка черничева градина и 80 кв. м бубарница са необходими около 6000 Евро. Подпомагането на земеделските стопани за създаване на новите бази за производство на пашкули може да се осъществи посредством отпускането от ДФ “Земеделие” на целеви нисколихвени кредити, които да осигурят недостигащите средства за кандидатстване по мерките от Програмата за развитие на селските райони.

Друга възможност е кредитирането да се извърши посредством дружествата, които ще изкупуват произведените от фермерите пашкули.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Считаме, че бубарството има много добри перспективи в условията на реално членство на България в Европейския съюз. Основната причина за този извод е, че бубарството е напълно в унисон с главните цели и приоритети на Общата селскостопанска политика на ЕС и по конкретно:

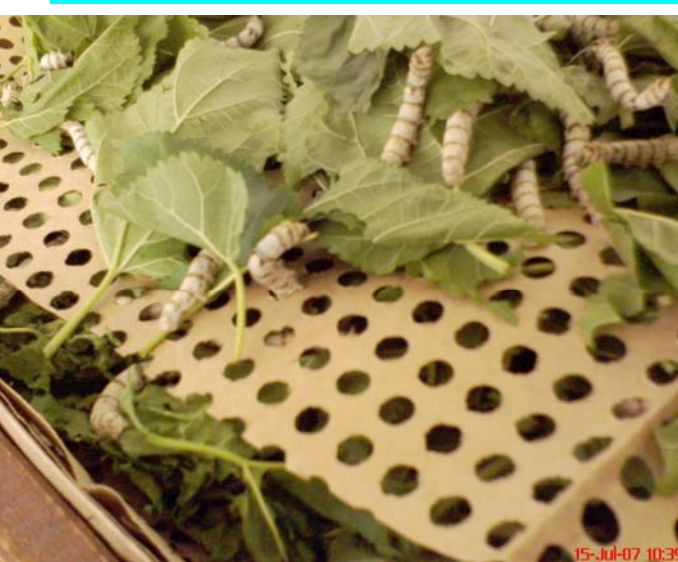
- Бубарството осигурява добри доходи на фермерите;
- Продуктите от бубарството могат да бъдат утвърдени като такива със защитен произход и традиционни;
- Бубарството, поради своя характер определено допринася за устойчивото оползотворяване на земята и трудовите ресурси;

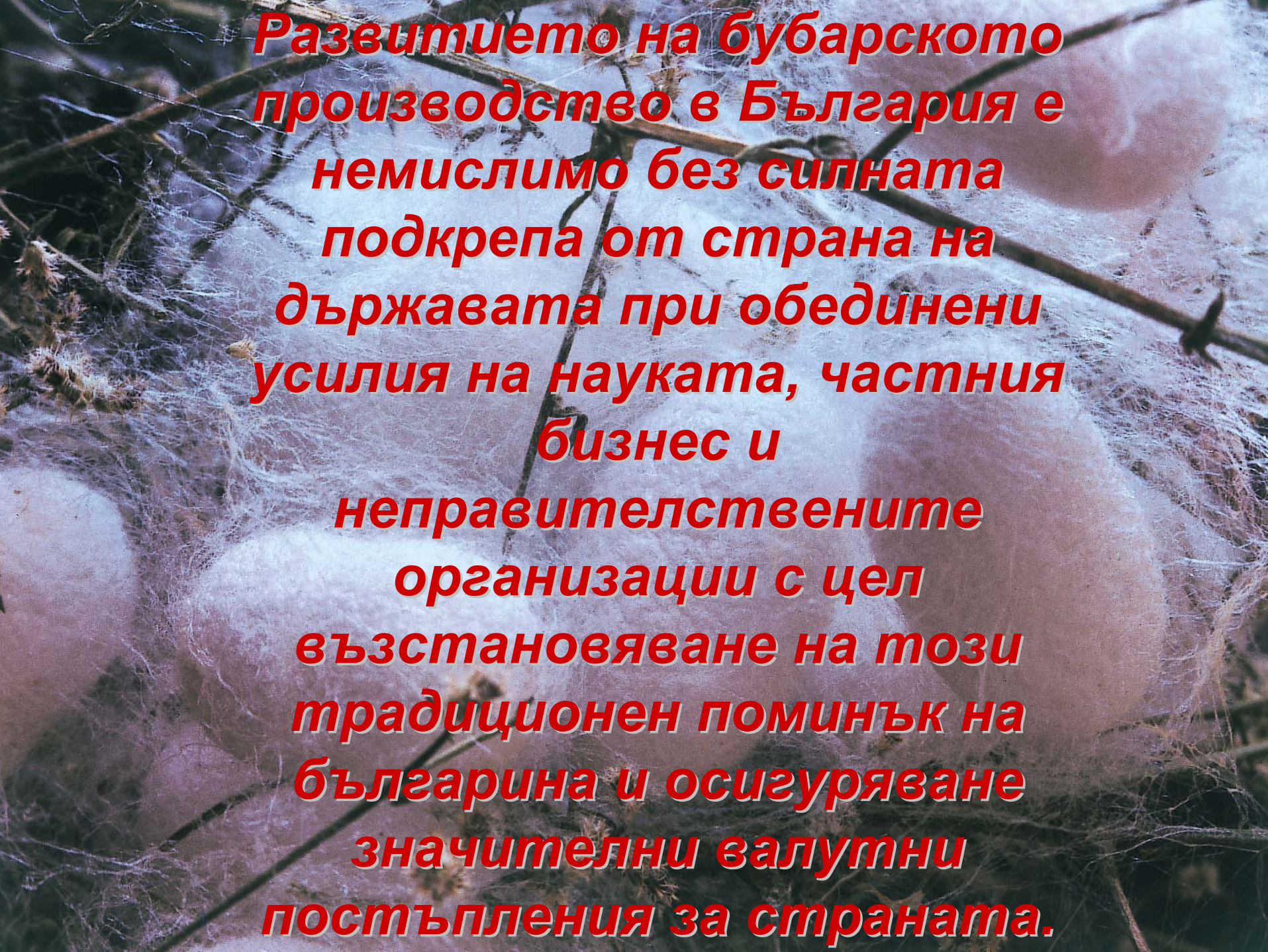

- Бубарството само по себе си представлява надежден и екологически чист метод на производство;
- Бубарството подпомага селските общности в унисон с разнообразието на местните традиции и по този начин допринася за стратегическите насоки за развитие на земеделието и селските райони, залегнали в ОСП;

- Бубарството определено допринася за развитието на селските райони като място за живот, работа и селски туризъм;
- Същността на бубарското производство представлява сама по себе си едно биологично фермерство.

**Развитието на бубарското
производство в България е
немислимо без силната
подкрепа от страна на
държавата при обединени
усилия на науката, частния
бизнес и
неправителствените
организации с цел
възстановяване на този
традиционен поминък на
българина и осигуряване
значителни валутни
постъпления за страната.**

**БЛАГОДАРЯ ЗА
ВНИМАНИЕТО!**